

обслуговування, приватна медицина функціонує за загальними правилами приватних установ, метою яких є отримання прибутку. У разі медичної діяльності йдеться про надання якісних медичних послуг. Сам факт створення на рівні держави умов для існування приватної медицини свідчить про прояв юридичних (у тому числі адміністративно-правових) гарантій забезпечення медичної діяльності. Тут необхідно враховувати, що, розвиваючи різні системи охорони здоров'я, держава забезпечує для громадян право вибору – де отримувати медичну допомогу: безкоштовно в державних чи комунальних установах або платно в умовах приватної медицини.

Практично всі міжнародно-правові договори, що регламентують суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, тією чи іншою мірою розглядають питання необхідності створення юридичних гарантій медичної діяльності. У даний час, незважаючи на пріоритет міжнародно-правових норм, значний інтерес становить теоретичний аналіз вітчизняних конституційних гарантій забезпечення медичної діяльності. Становище, що існує на сьогоднішній день, при якому багато які дослідники ставлять під сумнів реальність і дієвість статті 49 Конституції України, примушує комплексно досліджувати дане питання. Більше всього труднощів виникає при інтерпретації частини статті, де йдеться про те, що медична допомога в державних і комунальних закладах охорони здоров'я надається безкоштовно. Адже адміністративно-правові гарантії є тісно пов'язаними із системою забезпечення конституційних гарантій.

Таким чином, для якісного правового регулювання охорони здоров'я взагалі особливо важливим і актуальним видається попереднє теоретичне опрацювання адміністративно-правових гарантій забезпечення медичної діяльності. При такому підході є всі підстави вважати, що нормативно-правове забезпечення медичної діяльності буде більш продуманим, якісним і, відповідно, юридичні механізми відіграватимуть більш значущу роль у реформуванні охорони здоров'я.

УДК 351.773(477)

Т.О. Тихомирова

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

На сьогодні стан медичного забезпечення громадян України є далеким від оптимального. Конституційно визначена безоплатність надання медичної допомоги існує лише на папері. У зв'язку з цим вдосконалення нормативно-правової бази медичної діяльності не викликає сумнівів. Як стан самої охорони здоров'я, так і якість її правової забезпеченості далекі від оптимальних. Саме тому одним із ключових завдань є виявлення і комплексний аналіз існуючих організаційно-

правових проблем управління охороною здоров'я. У будь-якому вигляді діяльності (і охорона здоров'я не є виключенням) попереднє дослідження існуючих проблем нерідко визначає якість подальших реформаторських дій, спрямованих на удосконалення даної діяльності.

Серед переважно організаційних проблем сучасної охорони здоров'я важливо відзначити втрату стрункої вертикалі управління сферою медицини й особливості розвитку приватних лікувально-профілактичних установ. Одним із досягнень вітчизняної охорони здоров'я виправдано вважалась якісна система управління медичною сферою, завдяки чому медицина була впорядкована і реальними були масові заходи щодо охорони здоров'я громадян у масштабах всієї країни. Демократичні перетворення, що відбуваються в нашій державі, разом з багатьма позитивними моментами, на жаль, характеризуються деяким зниженням ефективності вертикалі управління вітчизняною охороною здоров'я. Розвиток системи приватних лікувальних установ, основним завданням яких є отримання прибутку за рахунок надання медичних послуг (відмінність від державних і комунальних установ охорони здоров'я), є також значущою організаційною проблемою сучасної України. Все зазначене вимагає комплексного теоретико-правового обґрунтування необхідності впливу держави на формування правового простору діяльності приватних лікувально-профілактичних установ.

Одним із пріоритетних напрямів вдосконалення законодавства про охорону здоров'я в Україні є систематизація нормативно-правової бази, що діє. Існуюче становище, при якому правові акти, регулюючі сферу охорони здоров'я громадян, приймаються безсистемно, хаотично, керуючись кон'юнктурними міркуваннями і приватними інтересами, не може відповідати реаліям сьогодення і потребам розвитку охорони здоров'я. Дані обставини обумовлюють необхідність комплексного підходу до вдосконалення нормативно-правової бази надання медичної допомоги. Особлива роль при цьому відводиться створенню якісних законів, спрямованих на регламентацію певного напрямку медицини. Створення законів про охорону здоров'я – справа творча, що зумовлює необхідність наявності певного рівня знань регульованої сфери, особливостей законотворчої діяльності, відповідального ставлення до медичного законопроекту. Тільки за таких умов закон буде життєздатний і дійсно займе важливе місце у структурі нормативно-правової бази охорони здоров'я.

Нормативно-правова база охорони здоров'я на сьогоднішній день складається з положень Конституції України, понад п'ятнадцяти законів України, що закріплюють правила поведінки учасників правовідносин у різних сферах медицини, і, без перебільшення, величезного масиву підзаконних документів, детально регулюючих питання тих чи інших напрямів медичної діяльності. Фахівців, що мають знання у сфері медичного законодавства, у нашій країні небагато. Однією з причин такого стану речей є крайня заплутаність правової бази медицини. Часто положення різних правових актів суперечать одне одному, нерідко існують законодавчі колізії, що не сприяє прогресивному розвитку як правового забезпечення медицини, так і самої охорони здоров'я.

Системний аналіз управлінських проблем сучасної охорони здоров'я дозволяє виокремити такі основні з них:

— відсутність продуманої, науково обґрунтованої концепції розвитку юридичної регламентації охорони здоров'я;

— незначна кількість управлінців сфери охорони здоров'я, котрі мають відповідну управлінську освіту та навички роботи в сучасних умовах;

— значна кількість лікарів у державі за малої доступності медичної допомоги у сільській місцевості;

— недосконалість існуючих законів про медицину (багато з яких з'явилися до прийняття Конституції, Кримінального та Цивільного кодексів України);

— наявність багатьох кардинальних напрямів охорони здоров'я, що регулюються за допомогою підзаконних нормативно-правових актів;

— декларативність деяких найважливіших положень медичного законодавства (які часто не підкріплені механізмами фінансування) тощо.

Коротко зупинимось на зазначених проблемах. Необхідність удосконалення існуючої законодавчої бази охорони здоров'я не повинна викликати жодних сумнівів. Одним із найбільш оптимальних методів, як видається, у даному разі буде систематизація – розвиток і впорядкування нормативно-правової бази, що діє, з метою створення єдиної впорядкованої системи. В основі всієї систематизації повинно стати прийняття Медичного кодексу України – єдиного документа з внутрішньою чітко визначеною структурою нормативного матеріалу, що базується на основі суттєвої переробки існуючого нормативного матеріалу.

Що дасть прийняття подібного єдиного документа? По-перше, такий захід сприятиме створенню більш чіткого, зрозумілого і, головне, єдиного документа. Він буде своєрідним «компасом» як для лікаря, так і для пацієнта. З точки зору управління медичною діяльністю такий крок був би суттєвим плюсом, оскільки полегшить керуваність галуззю. По-друге, ми повинні сказати, що такий документ буде «серцевиною» всього медичного законодавства, оскільки врегулювання всіх напрямів медицини буде відбуватись на підставі норм кодексу. І, насамкінець, по-третє – такий крок сприятиме підвищенню рівня правової культури медичних працівників та пацієнтів.

Значна роль у функціонуванні системи управління медичною галуззю належить керівникам охорони здоров'я. Сьогодні без знань менеджменту, права керівник лікувальної установи (органу управління охороною здоров'я) не є ефективним. Тому ми чітко висловлюємо позицію стосовно більш широкого залучення до керування охороною здоров'я саме управлінців, осіб з менеджерською освітою, котрі можуть ефективно здійснювати управління в цій непростій сфері. Іншими словами, не потрібно орієнтуватись на обов'язковість наявності медичної освіти у керівника – це не є обов'язковим та визначальним фактором.

Парадоксальна ситуація, що існує у вітчизняній охороні здоров'я, на яку звертають увагу фахівці [1, с. 448-449] – «гіперпродукція» лікарів у 18 вищих навчальних медичних закладах, що межує з фантастичними даними (існування понад 8000 населених пунктів в Україні, жителі котрих не мають жодного медичного працівника).

Багато розділів вітчизняної охорони здоров'я і суспільні відносини, пов'язані з наданням медичної допомоги, сьогодні не врегульовано на законодавчому рівні. Питання захисту прав пацієнтів, функціонування приватної медицини, регулювання маніпуляцій з генетичним матеріалом, значення біоетики і багато інших аспектів охорони здоров'я в даний час вирішуються практично в довільному порядку або в кращому разі на підставі підзаконних документів.

Значна кількість нині чинних законів про охорону здоров'я були прийняті до появи Конституції України, ключових кодифікованих документів. Ця обставина обумовлює необхідність і виправданість врахування вказаних обставин. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в країні, привели до появи нових відносин, що регламентуються цивільним законодавством. У зв'язку з цим норми правових актів у сфері охорони здоров'я, що не враховують такі зміни, фактично багато в чому стають такими, що не працюють, і цілі пласти проблем вітчизняної охорони здоров'я залишаються юридично невизначеними.

Таким чином, слід зазначити, що в даний час зростає роль і значення саме правових механізмів в управлінні охороною здоров'я. Назріла необхідність вдосконалення законодавчого забезпечення медичної діяльності, однією з ключових ознак якого повинно стати конструювання Медичного кодексу України. У зв'язку з цим право має відігравати роль своєрідного локомотива в пошуку нових напрямів для вирішення виникаючих проблем управління охороною здоров'я. Це сприятиме зростанню правової обізнаності лікарів, що в умовах сучасної України видається необхідним.

Література

1. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.

УДК 351.773

А.М. Коваль

БІОМЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРЕДМЕТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Життя і наука не стоять на місці, вони завжди в русі. У даний час в нашій державі дедалі частіше і змістовніше, як в загальних, так і наукових виданнях, виказуються думки і пропозиції щодо формування медичного права як окремої галузі права України. Переважна більшість авторів, які виказують такі пропозиції за своєю освітою і місцем роботи, в основному є працівниками охорони здоров'я, тому їх підхід до вирішення цієї проблеми є дещо спрощений і прямолінійний. Вони вбачають, що з оформлення медичного права як урегульованої правовими приписами галузі діяльності в Україні створяться певні можливості, що зможуть привести до поліпшення ситуації у сфері охорони здоров'я та до поліпшення соціального і матеріального становища медичних працівників [1].